

Відгук

на дисертацію О.І. Пасіцької “Соціально-економічна діяльність українців Галичини (20-30-ті роки ХХ ст.)”, подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України

Сучасні тенденції розвитку історичної науки тісно пов'язані з подальшою регіоналізацією історичних досліджень, зростанням уваги до локальної, місцевої історії. Саме в такому ключі і виконане дисертаційне дослідження О.І. Пасіцької. Необхідно навести ще один аргумент актуальності даної теми дослідження. Як слушно зазначає дисертантка, попри зростання інтересу до суспільно-політичних, культурно-освітніх процесів та персоналій, прогалиною у дослідженні господарського руху в Галичині залишається аналіз економічної діяльності українців та успішних господарських проектів на регіональному та світовому економічному рівнях. Представлена дисертація висвітлює різні аспекти цієї актуальної проблематики і є спробою комплексного наукового осмислення національної економіки та її лідерів. Метою дослідження є аналіз суспільного та економічного життя Галичини, основних аспектів економічної активності української спільноти у складі міжвоєнної Польщі.

Ознайомившись із змістом дисертації, публікаціями авторки, можна стверджувати, що робота О.І. Пасіцької у багатьох відношеннях є новаторською, у комплексі висвітлює обрану для дослідження тему, чимало прогалин у цій ділянці історії істотно заповнює, що без сумніву є явищем позитивним.

У вступі до роботи є всі необхідні компоненти, які належним чином розкриті. Насамперед, це обґрунтування актуальності теми дослідження, дисертантка також чітко визначила хронологічні рамки роботи, мету та завдання, які необхідно вирішити для її реалізації, об'єкт і предмет дослідження, його наукове і практичне значення. Обґрунтованими є територіальні межі роботи – територія Галичини.

Дисертантка вдало обрала для дослідження теоретико-методологічний інструментарій, який враховує сутність обраного предмету і об'єкту. Цілком виправданим є використання перевірених принципів наукового пізнання – принципів історизму і об'єктивності, а також спеціальних методів: порівняльно-статистичного, проблемно-хронологічного, аналізу та синтезу тощо. Проаналізувавши праці своїх попередників, О.І. Пасіцька дійшла висновку, що тема, обрана нею як докторська, належить до тих, що не стала предметом спеціального дослідження, хоча частково деякі її аспекти й вивчалися науковцями. При написанні роботи О.І. Пасіцька використала велике і різноманітне коло джерел, яке дозволило вирішити поставлені завдання. Основою для підготовки дисертації стали документи та матеріали Центрального державного історичного архіву у м. Львові, Державного архіву Львівської області, а також державних архівів Тернопільської та Івано-Франківської областей, Центрального державного архіву громадських об'єднань України та Архіву актів нових у Варшаві. Опрацьовано також статистичні матеріали, державні правові акти, публікації українських та польських періодичних видань. Важливо, що до наукового обігу введено значну кількість нового оригінального матеріалу і на цій основі зроблено важливі висновки. Концептуально вони зводяться до наступного: у 1920-1930-х роках в українському суспільстві Галичини простежувалася тенденція до посилення економічного патріотизму: поширення гасла “свій до свого по своє”, відстоювання права на землю, націоналізацію міст, оволодіння підприємницькою сферою, розвиток кооперації та економічної освіти. Загалом господарську політику українців у складі Польщі дисертантка характеризує як самодостатність, здобуття міст, право українців на землю, створення власного національного капіталу, виробництва і торгівлі, оволодіння ринком за межами українських і польських земель.

Особливо виразно авторкою вияснено, що основними складовими національного господарського руху в Галичині у ті роки була кооперація та приватне підприємництво. Підкреслено, що українська кооперація

сформувалася під впливом локальних та світових тенденцій і стала зразком організованості українців в економічній сфері. На основі європейського досвіду в Галичині успішно функціонували три кооперативні напрямки: споживчий, кредитний та сільськогосподарський. Авторка навела документальний матеріал про те, що завдяки кооперації розвивалася економічна культура населення, підвищувалася конкурентна спроможність українців. Дослідниця також акцентує увагу на українському приватному підприємстві, яке було однією з форм національного економічного руху у Галичині. Це середовище формували купці, комерсанти, промисловці, яких згодом почали називати бізнесменами. У міжвоєний період українські підприємці сформувалися як окрема соціальна група та перебували у конкуренції з поляками та євреями. У дослідженні наведено великий фактичний матеріал того, як українські підприємці і за рахунок чого досягли успіхів і представляли різні галузі промисловості – від легкої до харчової, від будівельної до металообробної, від рекламно-видавничої до готельно-ресторанного бізнесу тощо. Галицьке українське підприємницьке середовище своїми ідеями та працею збагачували жінки.

Великий розділ дисертації присвячено господарській діяльності греко-католицької церкви та її глави – митрополита А. Шептицького. Дисертантка доводить, що церковні інституції впливали на економічне відродження Галичини, формування та піднесення економічної культури населення шляхом розвитку економічної освіти, підтримки національного виробника, контролю та протидії проявам корупції на підприємствах. Митрополит А.Шептицький, наголошує авторка, був не лише теоретиком, а й практиком утвердження християнсько-демократичної економічної політики церкви, оскільки ініціював створення та підтримував діяльність низки українських установ та інституцій не лише у Галичині, а й за кордоном.

Великий інтерес викликає розділ про економічну освіту українців Галичини, яка у той час розвивалася на зразок фахової освіти країн Європи. На відміну від поляків, зазначає авторка, економічна освіта українців мала

приватний характер. Своренням та діяльністю українських економічних навчальних закладів займалися педагогічні, просвітні, кооперативні та соціальні організації та установи. Спільними зусиллями було створено систему економічної освіти, яку формували ремісничо-промислові, торговельно-кооперативні, сільськогосподарські навчальні заклади, школи домашнього господарства та мережа професійних курсів. Авторка зробила висновок, що завдяки їхній діяльності збільшилася кількість кваліфікованих агрономів, кооператорів, бухгалтерів, робітників. Вищого українського економічного навчального закладу у Галичині не було. Його функції виконувала Українська господарська академія у Подєбрадах, яка співпрацювала з українськими економічними організаціями Галичини.

Шостий розділ дисертації присвячений виставковому бізнесу, який у своїй основі є теж новаторським. З метою підтримки національного товаровиробника у 1920-1930 рр. у галицьких містах та містечках з ініціативи представників українських економічних установ періодично проводили сільськогосподарські, промислово-ремісничі, технічні, книжкові виставково-ярмаркові заходи, виставки народного одягу тощо. Свою продукцію українські кооператори та підприємці презентували і на світових виставках. Дисертантка навела імена та прізвища багатьох українських бізнесменів, які активно представляли інтереси громад, сприяли опануванню нових сфер торгівлі, промислового виробництва та фінансово-кредитної діяльності.

Підсумковий висновок авторки переконливий. Вона вважає, що у надзвичайно складних і суперечливих соціально-економічних та політичних умовах українці Галичини, перебуваючи у складі Польщі, створили економічний фундамент національного самозбереження. Національний господарський рух посилив віру українців у власні сили та вселив надію на відновлення своєї державності. До дисертації вдало підібрано ілюстративний матеріал. Інформаційно насиченими є додатки.

Загалом дослідження О.І. Пасіцької є фундаментальним внеском у вивчення соціально-економічної історії України зазначеного періоду, зокрема

історії західноукраїнських земель. Вдало поєднавши макро – та мікроісторичний підходи в дослідженні процесів, що відбувалися на цій території у 1920–1930-х роках, авторка відтворила багатопланову картину життя населення.

Слід зазначити також, що виклад матеріалу в докторській дисертації є логічним та послідовним. Належний рівень достовірності наукових положень підтверджений у ході належної апробації результатів дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Поряд із цим є декілька зауважень автору дисертації. Насамперед щодо заголовку монографії. Порівняння Львова з Манчестером, а Галичини з Каліфорнією у 1920-1930-ті роки не зовсім вдале. Адже у ті роки нафтову промисловість Галичини охопила криза і ця галузь економіки опинилася під загрозою. По-друге, спостерігаються певні перекоси у побудові структури дисертації. Головна увага звернена на економічні процеси, а соціальна сфера залишилася на другому плані.

Виникає застереження щодо наведених дисертанткою даних про національний склад населення Галичини. Згідно з австрійським переписом 1910р. в регіоні проживало 63 % українців і 23 % поляків. За польським переписом 1931 р. українців уже лише 52 %, а поляків – майже 37 %. У Тернопільському воєводстві українці нібито становили лише 50 %, а у Львівському – 40 %. Чи можна дані польського перепису населення брати як достовірні, чи до них ставитися критично?

Змістовний розділ роботи присвячено українській кооперації. Однак трапляється зайва описовість, завеликі відступи до ХІХ століття, головне ж – увага звернена на позитивну діяльність кооператорів. Але чи українські селяни, до прикладу, мали справедливую ціну на молоко, яке закупляв у них “Маслосоюз”? У 1937 р. кооператив платив за літру молока 0,14 злотого. А чи справедливими були закупівельні ціни на яйця, які закупляв у галицьких селян інший український кооператив? Чому б на це не звернути увагу, адже це і є соціальна історія.

Перебільшеним є твердження авторки, що “навіть домінування поляків у державних структурах Галичини, а євреїв – у комерції не стало перешкодою на шляху до економічного розвитку регіону, зокрема досягнення добробуту українців на зразок розвинених європейських держав”.

Розділ про українське приватне підприємство написано змістовно. Але аналітики у деяких місцях бракує. Скільки ж було у Львові, Галичині українських бізнесменів? Якими засобами, активами вони володіли? Варто це було з’ясувати.

Однак названі зауваження не впливають на загалом високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження, автореферату дисертації, наукових робіт, опублікованих за темою докторської дисертації. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, а також їхня достовірність дозволяють зробити висновок про те, що докторська дисертація О.І.Пасіцької розв’язує важливу наукову і суспільну проблему. Дисертація є самостійною дослідницькою роботою, виконаною на високому теоретичному рівні, має практичне значення. відповідає вимогам ДАК України, а дисертантка О.І.Пасіцька заслуговує присвоєння наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор
кафедри новітньої історії України
імені М. Грушевського
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Підпис Кондратюка К.К. підтверджую

Вчений секретар ЛНУ ім.Івана Франка

